

Den Gud som heter Jag är

"Gud är inget namn, Gud är en artbeteckning" sa biskop Lennart Koskinen i en predikan en gång. En gud, flera gudar.

Men Bibelns Gud har ett namn. I Gamla Testamentets hebreiska text, där endast ordens konsonanter skrivs ut, heter Gud JHWH (i vår vanligaste transkription av hebreiska bokstäver till latinska; i transkription till engelsk text används ofta Y i stället för J). Namn är ord, och ord har betydelse; även namn betyder i regel något, inte minst i bibeltexten. Men vad ordet JHWH betyder är inte helt klart, framför allt för att vi inte vet hur det har vokaliserats, inte heller *om* det har ansetts ha någon specifik innebörd. Bortsett från Moses Gudsmöte vid den brinnande busken, som relateras i 2 Mosebokens 3:e kapitel, antyds heller aldrig att namnet JHWH skulle betyda något speciellt. *Om* namnet är en böjningsform av ett "vanligt" ord bör det vara av en ålderdomlig form av verbet yara i tredje person singularis maskulinum. Alltså ungefär "Han är" eller "Han låter (något) bli till", och uttalats ungefär något i stil med Jahwe.

När man började sätta in vokaltecken i den hebreiska bibeltexten någon gång under första årtusendet av vår tideräkning visade man genom vilka vokaler man använde att man läste orden Herren eller Gud i stället för Guds namn. Gudsnamnet uttalades alltså inte utan ersattes med ett annat ord. Hur länge man låtit bli att nämna Guds namn vet vi inte. I gammaltestamentlig var det emellertid vanligt med personnamn där det ingick ett gudsnamnelement. Dessa s.k. teofora personnamn är dock inte till mycket hjälp när det gäller att spåra gudsnamnet. Om gudsnamnelementet står i början av ett personnamn uttalas det ofta *jo*, om det står i slutet av namnet uttalas det i regel *ja*.

Det hebreiska ord som oftast har använts som omskrivning av gudsnamnet är *adonaj*, som betyder herren. I äldre svenska bibelöversättningar har man skrivit ordet HERREN med versaler för att ange när det i grundtexten står JHWH och Herren med normal skrift när det står adonaj. I Bibel 2000 gör man inte längre den

skillnaden; där står i båda fallen Herren, så nu kan vi inte längre se om det översatta ordet är JHWH eller adonaj.

Många gånger i GT säger Gud genom profeterna: "Jag är JHWH". Om den ovan angivna förståelsen av namnet är riktig betyder det alltså: "Jag är han som är" eller "Jag är den som är". Men aldrig görs någon utläggning eller poäng av detta. JHWH framstår helt enkelt som ett namn. En enda gång görs ett försök att förklara Guds namn, men då uttrycks ordet "vara" i en annan form, i första person singularis i stället för tredje: "Jag är den jag är". "Jag är har sänt dig". Detta sker i den kända berättelsen om Mose vid den brinnande busken.

Hur skall man då förstå uttrycket "Jag är den jag är" som svar på frågan efter Guds namn? Första reaktionen när man hör eller läser det på svenska är kanske att det har jag inte med att göra, det kan jag ändå inte fatta. Och kanske är det så det skall tolkas. Men den hebreiska verbformen har många nyanser, både vad gäller ordförståelse och tempus. Möjliga översättningar är: Jag är den som är = Jag är den varande, Varat självt; Jag är den som låter något bli till; Jag är för att jag är = Jag är den ende som har existens i mig själv; Jag är det som jag kommer att vara - Jag är det som jag kommer att göra - Jag är det som ni kommer att se och märka; Jag är *där*, närvarande. Alla dessa nyanser finns i bibeltexterna, och inte minst de sistnämnda är djupt förankrade i den gammaltestamentliga språkanvändningen och gudsförståelsen: Guds existens är inte ett passivt varande utan en aktivt verkande närvaro.

Så säger Gud till Mose i Andra Mosebokens tredje kapitel: "Så skall du säga till dem (israeliterna): han som heter 'Jag är' har sänt mig". Alltså: Jag som var, är och blir, Jag som ensam har och ger existens och liv, Jag som kommer att handla, Jag som är närvarande och aktiv, denne Jag har sänt Mose för att befria slavfolket i Egypten.

Här i Andra Moseboken 3 tycks Gud vilja göra ett försök att genom en omskrivning av hans namn förklara något av det mänskligt fattbara i hans väsen. Ändå är det inte

Namnet självt. Det förblir ofattbart som djupet i Guds väsen. Oanalyserbart. Outtalbart.

Eftersom grekiska språket under de sista århundradena f.Kr. alltmer blev det gemensamma språket i östra medelhavsområdet och många judar i världsstaden Alexandria inte längre behärskade hebreiskan gjordes där från 200-talet och framåt en översättning av Bibeln, d.v.s. Gamla testamentet, till grekiska. Översättningen benämns med den grekiska termen Septuaginta, vilket betyder 70; traditionen säger nämligen att det var ett sjuttioal lärde som gjorde den.

Denna grekiska bibel skriver om gudsnamnet med ordet *kyrios*, grekiska för Herren. Eftersom denna översättning också blev den tidiga kyrkans bibel blev det regel i senare bibelöversättningar på kristen mark att använda respektive språks ord för Herren som namn på Gud. Då detta också var en benämning på jordiska härskare, t.ex. kejsaren, kunde det ibland uppfattas som ganska provocerande när de kristna bekände sin tro och lojalitet: "Jag tror på en enda Herre, Jesus Kristus", som det kom att uttryckas i den Nicenska trosbekännelsen. Det ur kristologisk synvinkel mest intressanta med den formuleringen är att det är Jesus som får den benämning som motsvarar det heliga gudsnamnet, inte Fadern. Detta är en tolkning som den kristna tron gör av Jesu person, men den går tillbaka på uttalanden som Jesus själv gjorde enligt evangelierna.

Då är vi tillbaka i den förklaring som Gud själv gör av sitt namn i 2 Moseboken 3. "Jag är". På grekiska blir det "*ego eimi*". Detta säger Jesus några gånger på ett sådant sätt att omgivningen reagerade häftigt, och att den gudomliga tolkningen av Jesu person blir begriplig.

I Markusevangeliet kapitel 14 berättas att översteprästen vid rättegången mot Jesus frågade honom: "Är du Messias?" Jesus svarade: "Ego eimi", Jag är. Rent språkligt kan uttrycket här betyda "det är jag" som svar på översteprästens fråga, men reaktionen på hans svar visar att man förstod det som att Jesus anspelade på

gudsnamnet; prästen kallade det hädelse, och "alla fann att han förtjänade döden". Att göra anspråk på att vara Messias var i sig ingen hädelse, men att göra anspråk på att vara Gud var det.

I Johannesevangeliet finns ytterligare några ställen som pekar åt samma håll vad gäller Jesu självförståelse. I kapitel 8 säger han: "Ni hör hemma här nere, jag är ovanifrån. Om ni inte tror att jag är den jag är skall ni dö i era synder." I grundtexten står det: "Om ni inte tror att *ego eimi* skall ni dö..." Alltså: Om ni inte tror att JAG ÄR... Och längre fram i samma kapitel säger han: "Innan Abraham blev till *ego eimi*."

I berättelsen om när Jesus grips i Getsemane skriver Johannes i kapitel 18 att vaktstyrkan frågade efter Jesus från Nasaret. Jesus svarade: Det är jag. Alltså: Ego eimi, JAG ÄR. Då vek de tillbaka och föll till marken, skriver Johannes.

Ytterligare ett nytestamentligt ställe, som kopplar Jesus Kristus till gudsnamnet, skall nämnas. I Filippobrevets andra kapitel skriver Paulus att Jesus fått "det namn som står över alla namn". Det finns bara ett namn som de orden kan syfta på.

Men om Jesus har Guds outtalbara, oanalyserbara, ofattbara namn, då betyder det att han i någon mening *är* den ofattbare, onåbare Guden.

I den tolkningstraditionen går Uppenbarelsebokens författare in när den uppståndne Jesus genom honom säger: "Jag är alfa och omega, början och slutet, den som var och som är och som kommer." Likaså när det i Kolosserbrevet heter att "i honom (Jesus) har hela den gudomliga fullheten förkroppsligats och tagit sin boning".

Den kristna tron hävdar alltså att den Gud som är varat själv, som är den verksamma skapande kraften i allt som varit, som är och som skall komma, som "bär universum och bor i ditt hjärta" som det heter i en modern psalm, den Guden blev vid ett tillfälle människa, verklig människa. Så konkret hade nog aldrig profeten Jesaja tänkt sig att

hans ord skulle uppfyllas när han profeterade att den Messias som skulle komma skulle heta Immanuel, vilket betyder "Gud är hos oss".

Men, säger kanske vän av ordning, har inte trons människor i alla tider och religioner vetat att Gud finns överallt, "allestädes närvarande" som det kallas. Vad är det för särskilt med att han finns i Jesus? Jo, säger den kristna tron, med stöd i hela den gammaltestamentliga och judiska gudsförståelsen, vår tro är inte panteistisk, Gud finns i allt men *är* inte allt, Gud finns i sin skapelse men *är* skild från sin skapelse. Men nu, i Jesus Kristus, bryts den gränsen ner. Gud gör sig till ett med en del av sin skapelse i *en* människa. Och alla människor erbjuds att bli gudomliggjorda genom att förenas med den människan som också är Gud.

I Nya testamentet sägs ibland att den döpta troende människan inte bara har gemenskap med Kristus utan *är i* Kristus. Och Jesus själv säger att vi *är* grenarna och han *är* trädet, inte stammen utan hela trädet. Han *är* alltså också grenarna, de grenar som *är* vi.

Om vi hade känt till Guds namn i dess oåtkomliga helighet skulle vi ha döpts i det namnet. När vi nu döps i Faderns, Sonens och den heliga Andens namn *är* det så nära vi kommer att uttrycka den gudomliga fullheten. Vi döps till att vara i Kristus, att vara en del av honom som *var* och *är* och kommer, honom som **ÄR**.

Vi *är* gudomliggjorda. Det *är* i det ljuset vi skall se Paulus ord om lägga av den gamla människan, glömma det som ligger bakom och sträcka oss mot det som ligger framför. Eller när Hebreerbrevet talar om att vi redan har kommit fram och står inför Gud med alla änglar och helgon. Vi *är* evighetsvarelser, har del av gudomlig natur och bara väntar på att få se Guds ansikte som ingen människa kan se.

Och medan vi väntar på tidens slut *är* vi *är* förenade med honom som *är* den aktivt närvarande kraften i tillvaron, en kraft som *är* medveten och kärleksfull och som riktar in vårt och världens liv mot skapelsens fulländning.